

Resorna till Loppis i juni och september 1895.

Då min broder Heikki H. såsom t. f. intendent sommaren 1893 gjorde excursioner i Loppis för insamlande af upplysningar om förnlämningar uppdagade han särskildt i områdena af Hirvijärvi sjö mer än ett dussin stenrösen, som han antecknade och kartlade såsom grafhögar från vår äldre järnålder. Dessutom medförde han till museet från sina excursioner några vapen från järnåldern och var jag nu i tillfälle att närmare granska fyndställen.

I min berättelse "Kertomus muinaisjäännöksistä Lauhon kihlakunnassa" (Vit. Soc. Bidrag XXI) s. 43 anför jag från stränderna af Hirvijärvi sjö tvåne stenrösen, hvilka jag då antog vara grafkummel från äldre järnåldern. Den förnyade åsynen och en närmare undersökning af dem senaste sommar visade dock att vi här hafva att göra med blotta naturbildningar. För att icke stanna i tvifvelsmål angående desamma uppsökte jag oaktadt traktens kärriga karaktär alla de af min broder antecknade och kartlagda rösen. Genom gräfningar, som jag lät utföra i dem vid Watsia[†], Hannila^{o. a.} fann jag snart de i rösens inre befintliga kärnstenarna, hvaraf framgick, att dessa högar bildat sig genom förvittring af erratiska block. Sedan de yttermera blifvit moss och gräsbevuxna hafva de kommit att få någon likhet med verkliga grafösen, hvilken omständighet förvillade mig 1876, då jag i dessa högar trodde mig göra den första upptäckten af grafkummel från vår äldre järnålder.

[†] Vid Watsia var röset 10 meter i längd, och bredd och hade 1,5 meters höjd ofvan jordytan, som starkt slutade.

Från dessa erraticiska rösen bör särskiljas en grupp små sådana af omkring 2-3 meters diameter och vanl. blott 0,5 meters höjd, ty dessa högar äro helt och hållet hopkastade af större och mindre bullerstenar. De förekomma talrikt i skogar och beteshagar och äro nog odlingsrösen, men säkerligen från en senare tid.

Till största delen torde de uppstått under svedjebruk, ty har jag sett att sådana stensamlingar hopkastas ännu i dag i hyttbländer. Vid undersökning af dessa odlingsrösen har jag dock understundom funnit, att de varit använda till eldstödder och ibland till och med kunna anses vara lämningar af ugnar. Ett och annat af dem kan således vara lämning af någon primitif mänsklig bostad. (I berättelsen från Jämsä skola vi finna flere och tydligare spår af ursprungliga bostäder af detta slag). De rösen, tre till antalet, som finnas upptagna på den af min broder uppräta-
de kartan invid Paalijärvi, äro sådana, som uppstått till följd af svedjebruk.

2. I den s. k. Nomäki backen, liggande nära till Santamäki egendom hafva fornyfynd från hednatiden blifvit gjorda tre särskilda gånger. De första fornsakerne hittades här år 1884, då fogden Heikki Piivonen gräfvade upp åt sig i sagde backe ett potatishand. Till detta fynd (katalogen nr 2345) hörde förutom ett tvåäggadt svärd och en spjutspets af järn, en skära och ett munlag af betsel, hvilka två senare ~~fynd~~ i museet dock icke återfunnits. Andra gången inkommo fornsaker, funna på samma ställe, genom förvaltar Josef Pietilä år 1888 och utgjordes de af: 2 knifbett, pilspets, nyckel och betsel. (Katalogen nr 2566. 3-8). Samma år insändes ytterligare ³ spjutspetsar och en yxa, hvilka funnits

i samma "Homäki backe" om hösten 1887 af "ma-
gisteri Loinio ja Piivosen pojat, jotka olivat pellon
pahanpäiväisesti runnelleet." (Kat. nr 2606. 2-5. - I
katalogen anges oriktigt ^{af} ^{Fre} ~~här~~ här förtecknade spjut-
spetsars fyndort vara Homäki, hvilket enl. verifi-
katet, som katalogens upprättare icke gifvit sig mö-
dan att genomläsa, dock icke är fallet. Blott ~~den~~
~~en~~ spjutspetsen ^{är} är från Homäki, då den ~~andra~~ ^{Fre} där
emot är funnen i Ilkkola hemmans jord i Lop-
pis kyrkby af stud. J. Brander. Denna felaktiga
uppgift i katalogen, som jag märkte först vid
affattande af denna berättelse, gjorde, att jag
icke visste att taga närmare reda på denna ^{senare} fynd-
ort).

Till följd af de upplysningar, som min broder
meddelade från sina excursioner sommaren 1893
i Loppis och Janakkala, besökte dr. Hj. Appelgren
bl. an. äfven fyndstället Homäki om hösten s. å.
I sin berättelse ger han en topografisk beskrifning
af stället och odktadt marken för tillfället sedan
var frusen och snöbetäkt, lät han utföra några
gräfningar på stället utan att dock några nya
fynd kunde uppdagas. Enahanda var resulta-
tet äfven af de gräfningar jag lät utföra på ett
tiotal ställen på yttre sidan om den gärdesgård,
som till stor del omgifver potatisåker- fyndstället.
Det längsta afståndet emellan de förut funna
föremålen fann jag utgöra 11 meter. Fyndstället
ansluter sig till en arbetarebostad och förmoda-
des att fynd möjligen ännu kunde göras under
den närliggande ändan af denna byggnad.

I maj 1895 hittades i Santamäki-bol-åkeren, un-
gefär ett stenkast från ofta nämnda Homäki, en nr 3144. 2.
nya af egendomlig form, som dock närmast an-
sluter sig till den äldsta yxformen hos oss frånät-

dre järnåldern. Förärades till museet af ägaren till Pantamäki herr H. Brander. Då åkern var besädd kunde icke någon undersökning af fyndstället företagas.

I Hallahukka torps mark under Pantamäki egendom har vid dikegräfnings funnits en spjutspets (N° 2566. 2). Men då denna är af historisk tid besökte jag icke stället under den för öfrigt regniga tid jag var på denna ort. —

(Se Sturmjärvi-berättelsen).

Den stora "tervakahta", som finnes i närheten af Pantamäki, har i det föregående redan omtalats. 3. Tre kilometer från Pantamäki ligger Launois egendom. Vid gräfnings af grundval för ett sädesmagasin för egendomen hittades år 1872 en spjutspets af järn, som år 1884 förärades till Hist. museet (n° 2247). Vid de gräfnings, som jag lät utföra på fyndstället, kunde dock icke något anmärkningsvärdt observeras. Visserligen gjorde regnet något förfång, men fann jag icke anledning förnya undersökningarna, ehuru jag senaste sommar passerade stället flere gånger.

4. I en kittedal nära intill den s. k. Lapinlände par kilometer från Loppis kyrka ^{och} icke långt från Topeno landsvägen skulle enligt uppgift finnas ett stenröse från äldre järnåldern. Vid undersökning af det föregifna röset fann jag att det var en rullstensbildning och således af geologisk art.

5. Bland fornföremål, som Heikki Heikel förvärfvade under excursionen i Loppis sommaren 1893, funnos ett fragment af ett enäggad svärd och en spjutspets af järn (N° 2926. 4-5), som hittats på 1880-talet vid upptagande till åker af en gräslunda, hörande till Himaniemi torp, som hör under Leppäniemi egendom och ligger vid stranden af Kartjärvi sjö. Vid anställda gräf-

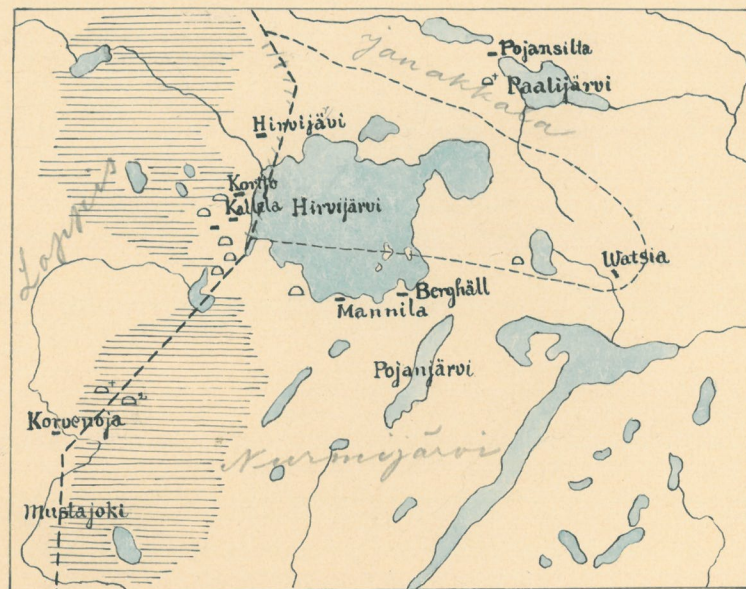
ningsförsök på stället kunde något vidare anmärkningsvärdt dock icke uppdagas.

6. Då för mer än 40 år sedan skogseld uppstod på Kustaa Lättä's ägor i Hunsala-by hittades efteråt i askan på stranden af Hunsala ä icke långt från gården ett par alnar långt svär, hvars handtagsända äfvensom parerstäng skola varit försedda med runda knappar. Svärdet, som att sluta af dessa knappar, härstammade från medeltiden, råkade sedermera komma i en smidja, hvarst det samma omsmiddes till ätskilliga andra föremål. På samma ställe och vid samma tillfälle hittades äfven en 2 ä 3 famnar lång järnketting, som också sedermera gått förlorad. Från stället har man sedermera börjat släpa härrmylla för bildande af gödselhögar på åkern, hvarför icke håller detta ställe erbjuder något numera af intresse i arkeologiskt hänseende. Första underrättelsen om detta fynd har lämnats af H. Heikel.

7. Bland de fornsaker, som agronomen Josef Pietilä år 1888 förärade till historiska museet befann sig ^{äfven} en fyrsidig spjutspets af järn (nr: 356.), som funnits i ~~en~~ ^{en} Myllybakka Pila nybygge-herrmans åker under Läläisby. Då fyndet gjordes, hade kol observerats i jorden och skall ryktenhet på detta ställe värtligheten väl frodas. Vid mitt besök på stället fann jag att inhyses Gabriel Lilander gjort fyndet för omkring 20 år sedan i en jordkulle, som skall varit ungefärligen en aln hög, till formen aflång och af en famns längd. Ursprungligen skall här funnits två kullar och en grop emellan dem. Nu var platsen utjämnad till åker, i hvilken fanns på 25-30 ctns djup ett par tum tjockt ask och kollager, under hvilket sandjorden vidtog. På andra ställen af åkern betäcktes denna jord af ett blott 10-12

ctm. mäktigt mullager. Några stenar skola icke
håller förut funnits på stället.

Av S. O. Heikel meddelat bref af 27/XI 96 öfverlämnad till S. H.

Karta, upprättad af H. Heikel
öfver stenrösen omkring Hir-
vijärvi-sjö på gränsen emel-
tan Loppis, Janakkala och
Kuurmijärvi socknar.